

тільки за рахунок злиття і поглинань, у зв'язку з чим відбуватиметься укрупнення і консолідація бізнесу.

Розв'язання проблеми злиття (поглинання) підприємств в усіх галузях промисловості України нашою проблемою є ряд перешкод державного регулювання зовнішніх механізмів корпоративного управління: незавершеність приватизації великих та середніх підприємств; відсутність належних гарантій захисту приватної власності; складності доступу до іноземної валюти; недосконалий режим зовнішньої торгівлі; низька норма прибутку на вкладений капітал та тривалі терміни окупності; недостатньо високий рівень інвестиційної привабливості корпорацій; незавершеність формування інфраструктури ринку цінних паперів; низький рівень розвитку підприємництва.

Подолання розглянутих перешкод вимагає реформування національної економіки України, що буде сприяти активізації механізмів корпоративного управління, формуванню потужних вітчизняних корпорацій у різних галузях економіки.

Література:

1. Грищенко Н.В. Світовий досвід реструктуризації підприємств / Грищенко Н.В. // Актуальні проблеми економіки. – 2007. – №6. – С.67-72.
2. Кириченко О.А. Деякі аспекти злиття та поглинання компаній у світлі побудови нової інтеграційної системи економіки / Кириченко О.А. // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – №2 (92). – С. 45-55.
3. Єдиний державний реєстр підприємств та організацій України: статистичний бюлетень станом на 1 липня 2008 року. – К.: – 2008. – 70 с.

Серединська В.М., к. е. н., доцент,

Саченко С.І., к. е. н., доцент

Тернопільський національний економічний університет

САНАЦІЙНИЙ АУДИТ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЙОГО ЗДІЙСНЕННЯ

Сучасні умови господарювання визначаються активним розвитком кризових явищ як на макро, так і на макрорівнях. Даний факт підтверджується значною кількістю збиткових підприємств та збільшенням кількості справ про банкрутство, розглянутих господарськими судами. Банкрутство підприємства та його ліквідація означають не тільки збитки для акціонерів, кредиторів, виробничих партнерів, споживачів продукції, а й зменшення податкових надходжень у бюджет, а також збільшення безробіття, що теж може стати одним із факторів макроекономічної нестабільності.

Все це потребує використання спеціальних механізмів, спрямованих на подолання кризових явищ в діяльності господарюючих суб'єктів, недопущення їх ліквідації. Важливою складовою антикризового управління бізнесом є санаційний аудит. Незважаючи на те, що санація, як система заходів спрямованих на оздоровлення фінансово-господарського стану боржника, є об'єктом дослідження таких науковців як К.В.Багацької, Я.Д.Крупки, К.А. Мараховської, Л.І.Лачковою, О.О.Терещенка та інших, проблемам санаційного аудиту не приділено належної уваги. Не можна не зауважити, що висновки санаційного аудиту надзвичайно важливі, бо дозволяють обґрунтувати підстави для ліквідації підприємства, або ж визначити доцільність його санації.

Актуальність вивчення і вдосконалення процедур санаційного аудиту обґрунтовується комплексністю та багатоаспектністю санації, а також необхідністю урахування інтересів усіх зацікавлених сторін – власників підприємства, кредиторів, держави, працівників в процесі формування та реалізації стратегічних цілей оздоровлення підприємства. Різноманітність досліджуваних питань та їх важливе значення для суб'єктів господарювання підтверджує необхідність поглиблення теоретичних розробок, які стосуються організації і методики проведення санаційного аудиту.

Автори статті поставили перед собою мету розкрити особливості санаційного аудиту, а також сформуванню систему показників, що дозволять оцінити масштаби фінансової кризи підприємства.

Об'єктом санаційного аудиту є прогнозна інформація, а його призначення полягає у наданні користувачам обґрунтованого рівня впевненості, що інформація про фінансово-майновий стан боржника є достовірною і повною, план антикризових заходів є реалістичним, вибрана найкраща із існуючих альтернатив розвитку підприємств.

Користувачами санаційного аудиту підприємств, які охоплює фінансова криза можуть бути: безпосередньо власники підприємства-банкрута, якщо вони висувають пропозицію про укладання мирової угоди та проведення санації у процесі провадження справи про банкрутство, або приймають рішення про збільшення статутного фонду; потенційні санатори; позикодавці – при надання санаційного кредиту; державні органи – при прийнятті рішення про надання державної підтримки санованому підприємству. Це дозволяє стверджувати, що санаційний аудит можна розглядати як один з інструментів зменшення до прийняттого рівня інформаційного ризику для інвесторів, кредиторів та інших осіб, які бажають узяти участь у фінансовій санації неспроможного підприємства [2]. Загалом санаційний аудит можна поділити на такі етапи: ідентифікація даних; експертиза; висновки; формулювання рекомендацій.

Ідентифікація даних передбачає збір інформації, на підставі якої можна оцінити масштабність фінансової кризи, що охоплює підприємство можливості її подолання. Під експертизою розуміється всебічний аналітичний процес, спрямований на здобуття об'єктивних знань про поточний і перспективний стан об'єкта аудиту, ефективність існуючої санаційної концепції. Дані експертизи, наявні докази та їх комплексний аналіз створюють підґрунтя для висновків про санаційну спроможність підприємства та рекомендацій щодо вдосконалення чи розробки санаційної концепції та зниження ризиків, пов'язаних з її реалізацією.

З метою оцінки санаційної спроможності підприємства в процесі аудиту виконують такі аналітичні процедури: вивчають виробничо-господарську діяльність підприємства, його фінансовий стан; досліджують ситуацію, в якій перебуває підприємство на ринку предметів та засобів виробництва, збуту готової продукції, виявляють сильні та слабкі сторони виробничої сфери підприємства з метою розробки рекомендації щодо їх мобілізації чи усунення.

Аналізуючи виробничо-господарську діяльність підприємства, аудитор вивчає його загальновиробничу структуру, оцінює рівень існуючої технології виробництва, аналізує виробничі витрати, рівень собівартості та технічний стан основних засобів, оцінює ефективність використання кадрового потенціалу та ін.

Вивчаючи фінансовий стан підприємства, що перебуває у кризі, аудитор оцінює динаміку та структуру валюти балансу, аналізує формування та рух власного капіталу та зобов'язань, обсяг здійснених реальних та фінансових інвестицій, оцінює ліквідність активів підприємства та його платоспроможність, ділову активність.

Аналізуючи ситуацію на ринку збуту готової продукції, аудитор вивчає основні параметри маркетингової політики, особливу увагу звертаючи на визначення попиту на продукцію та її конкурентоспроможність, відповідність якості товарів вимогам ринку, існування концепції оновлення товарного асортименту та його диверсифікації, розширення інноваційної діяльності та ін.

Аудитор встановлює причини фінансової кризи, визначає її вид та фазу, а також виявляє фактори, які вплинули на кінцеві показники діяльності підприємства, сильні та слабкі місця в його діяльності. У зв'язку з цим, нами розроблена система показників, що дозволить оцінити масштаби фінансової кризи за рівнем небезпеки для розвитку підприємства (таб.1). Система показників охоплює найбільш суттєві об'єкти. До них варто віднести: чистий грошовий потік ; структуру капіталу; склад боргових зобов'язань і боргових прав; склад активів; склад поточних витрат підприємства; рівень ефективності використання капіталу, рівень ризику.

**Система показників для оцінки масштабності
фінансової кризи підприємства**

Показники	Показники-індикатори			
	абсолютні	негативна тенденція, критичне значення	відносні	негативна тенденція, критичне значення
1	2	3	4	5
1. Чистий грошовий потік	1. Сума чистого грошового потоку по підприємству	Зменшення, менше 0	1. Коефіцієнт достатності чистого грошового потоку	Зниження, менше 1
	2. Сума чистого грошового потоку по операційній діяльності, інвестиційній і фінансовій діяльності	Зменшення, менше 0	2. Коефіцієнт ліквідності грошового потоку	Зниження, менше 1
			3. Коефіцієнт рентабельності грошового потоку	Зниження, менше 1
			4. Коефіцієнт реінвестування грошового потоку	Зниження, близьке до 0
2. Структура капіталу	1. Сума власного капіталу	Зменшення	1. Коефіцієнт автономії	Зниження, рівне 0
	2. Сума позиченого капіталу	Збільшення	2. Коефіцієнт фінансового важеля	Збільшення, більше 1
3. Склад активів підприємства	1. Сума необоротних активів	Збільшення	1. Коефіцієнт маневрування	Зменшення, менше 0,2
	2. Сума оборотних активів	Зменшення	2. Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власним оборотним капіталом	Зменшення, менше 0,1
	3. Сума грошових активів	Зменшення	3. Коефіцієнт майна виробничого призначення	Зменшення, менше 0,5
			4. Коефіцієнт абсолютної ліквідності	Зменшення, менше 0,2
			5. Коефіцієнт проміжної ліквідності	Зменшення, менше 0,6
			6. Коефіцієнт загальної ліквідності	Зменшення, менше 1,5
			7. Коефіцієнт Бівера	Не перевищує 0,2

1	2	3	4	5
4. Склад фінансових зобов'язань і боргових прав	1. Сума довгострокових зобов'язань	Зменшення	1. Коефіцієнт співвідношення довгострокових і короткострокових зобов'язань	Зменшення
	2. Сума короткострокових зобов'язань	Збільшення	2. Коефіцієнт співвідношення дебіторської і кредиторської заборгованостей	Збільшення
	3. Обсяг дебіторської заборгованості	Збільшення	3. Співвідношення періоду обороту дебіторської і кредиторської заборгованостей	Збільшення
	4. Обсяг кредиторської заборгованості	Збільшення		
	5. Період інкасації дебіторської заборгованості	Збільшення		
	6. Тривалість обороту кредиторської заборгованості	Збільшення		
5. Загальна сума поточних витрат	1. Загальна сума змінних витрат	Збільшення	1. Коефіцієнт витратомісткості продукції	Збільшення, більше 1
	2. Загальна сума постійних витрат	Збільшення	2. Коефіцієнт операційного важеля	Збільшення
6. Рівень ефективності використання капіталу	1. Сума прибутку	Зменшення	1. Рентабельність капіталу	Зменшення, менше 1
	2. Чистий дохід	Зменшення	2. Оборотність капіталу	Зменшення
	3. Зона безпеки підприємства, що відображає різницю між фактичним і беззбитковим обсягом продажу	Зменшення, дорівнює 0	3. Коефіцієнт, що відображає зону безпеки підприємства	Зменшення, дорівнює 0
7. Рівень ризику	–	–	1. Рівень ризику фондового портфеля	Збільшення
			2. Ризик здійснення реальних інвестиційних проектів	Збільшення

Всі показники-індикатори поділяються на абсолютні (виражені абсолютною сумою) та відносні (виражені відносними величинами). Ріст розміру негативних відхилень в динаміці, досягнення ними критичних значень характеризує наростання кризових явищ фінансової діяльності, які створюють загрозу банкрутства.

Завершальним етапом санаційного аудиту є складання висновку. У ньому відображається реальне фінансове становище підприємства, загальна оцінка його санаційної спроможності та формулюються пропозиції щодо доцільності ліквідації чи санації підприємства.

Ефективність санації визначається шляхом оцінки співвідношення результатів (ефекту) і витрат на її здійснення.

Результати санації (хоча і спрямовані для усунення неплатоспроможності і відновлення фінансової стійкості) в кінцевому підсумку можуть бути оцінені розміром додаткового прибутку підприємства в порівнянні з сумою прибутку (збитку), що воно отримувало в умовах кризового свого розвитку (до санації).

Ці витрати можуть бути розглянуті як інвестиції санатора в сановане підприємство з метою отримання прибутку. Такий підхід дозволяє використовувати для оцінки ефективності санацій ті ж методи, які використовують для оцінки ефективності реальних інвестицій. Порівняння ефективності різних форм санації дозволяє вибрати найбільш оптимальний варіант її здійснення.

Узагальнюючи вищевикладене, можна стверджувати, що запропонована етапність робіт з санаційного аудиту та система показників-індикаторів фінансової кризи, дозволить підвищити ефективність антикризового управління на підприємстві.

Література:

1. Крупка Я.Д. Санаційний аудит: мета,об'єкти, організаційні аспекти // Аудит: міжнародний досвід та національні особливості. – Житомир :ЖТДУ, 2004. – С.48-52.
2. Терещенко О.О. Управління санацією підприємств: Підручник.- К.: КНЕУ, 2009. – 550 с.
3. Серединська В.М,Загородна О.М., Білоус О.С.Федорович РВ. Економічний аналіз. – Тернопіль : видавництво Астон, 20107. – 416 с.